

Laboratorium
Pedagogiki
Teatru

Broszura edukacyjna

część 1

TEATRZAGLEBIA.PL

**Teatr to aktywna
refleksja nad
samym sobą.**

Novalis

**Teatr jest najważniejszą
rzeczą na świecie,
gdyż tam pokazuje się
ludziom, jakimi mogli
być, jakimi pragnęliby
być, choć nie mają na to
odwagi,
i jakimi są.**

Tove Jansson, *Lato Muminków*

Laboratorium Pedagogiki Teatru

Broszura edukacyjna powstała jako efekt warsztatów prowadzonych przez Justynę Czarnotę podczas Laboratorium Pedagogiki Teatru – kursu rozwijającego umiejętności w zakresie edukacji teatralnej organizowanego w 2019 roku przez Teatr Zagłębia i Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Sosnowcu. Celem projektu jest dostarczenie uczestnikom i uczestniczkom wiedzy teoretycznej z obszaru pedagogiki teatru oraz wyposażenie ich w szereg praktycznych umiejętności, możliwych do wykorzystania w codziennej pracy. Zajęcia skierowane są do artystów, pracowników teatrów, nauczycieli(-ek) czy animatorów(-ek) kultury, którzy i które w swojej działalności zawodowej tworzą i realizują autorskie programy edukacyjne i animacyjne.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Redakcja: Agata Kędzia

Korekta: Julia Niedziejko

100 RZECZY I CO MOŻNA Z NIMI ZROBIĆ

Poniższy zeszyt zawiera dwa scenariusze zajęć, dla których inspiracją były przedmioty codziennego użytku. Konspekty powstały jako efekt warsztatów 100 RZECZY I CO MOŻNA Z NIMI ZROBIĆ zorganizowanych w ramach Laboratorium Pedagogiki Teatru w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu. Ze względu na to, że członkowie grupy nie znali się między sobą, moim głównym celem była ich integracja. Uczestnicy pracowali w mniejszych zespołach, których skład nieustannie ulegał zmianom. Scenariusze polecam przede wszystkim, gdy chcesz, by uczniowie Twojej klasy czy koła teatralnego lepiej się poznali, a jednocześnie wspólnie twórczo bawili. Przy okazji mogą powstać również piękne sceny, które możecie wykorzystać w dalszej pracy teatralnej.

Do zrealizowania scenariuszy potrzebujesz pustej przestrzeni – najlepiej sali gimnastycznej, ale możesz pracować też w klasie. Wcześniej przygotuj BANK RZECZY, czyli 100 najróżniejszych przedmiotów. Co może się tam znaleźć? Cokolwiek masz pod ręką! W Sosnowcu były to na przykład: wycieraczka, śrubokręt, poduszka, ręcznik, szal, stolik, słuchawki, łyżeczka, kubek, dziurkacz, wieszak, książka, piłka, fotel (i 86 innych obiektów). Kreatywność grupy nie ma granic i pobudza ją dosłownie wszystko!

Dobrej zabawy!

Scenariusz

Ćwiczenie 1

GDYBYM BYŁ / BYŁA...

Podziel grupę na trzysobowe zespoły. Zapowiedz, że zadanie potrwa przez 5 rund – w każdej z nich uczestnicy będą pracować w innej trójce. W trakcie ćwiczenia będzie czas na wypowiedzi, dlatego poproś, by uczestnicy zadbali o równy czas dla wszystkich.

W pierwszej rundzie poleć, by każda osoba w trójce dokończyła zdanie:

Gdybym był / była samochodem, był / byłabym..., ponieważ...

W kolejnych rundach zamień samochód na coś innego, np.: roślinę, kwiat, owoc, przedmiot z kuchni / z torebki itp.

Uwaga! – jeśli masz mniej czasu, możesz zmniejszyć liczbę rund lub skrócić czas rozmów do 3 minut.

Po zakończeniu zadania rozdaj uczestnikom małe karteczki. Poproś, by każda osoba napisała nazwę jednej dowolnie wybranej rzeczy i oddała kartkę prowadzącemu. Mogą to być przedmioty, które pojawiły się w powyższym ćwiczeniu, ale też obiekty mniej oczywiste (np. dyliżans lub betoniarka). Warto uprzedzić grupę, że słowa posłużą w dalszej pracy, więc ważne żeby zapamiętali, co napisali.

Ćwiczenie 2

ROZGRZEWKA

Poproś grupę, by stanęła w kole. Uprzedź, że rozgrzewka odbędzie się z zamkniętymi oczami. Poinformuj, że od tej chwili będziesz wymieniać nazwy części ciała, które należy wprawić w ruch (możesz zacząć od stóp i iść w górę lub od głowy i schodzić na dół – od Ciebie zależy, na które części ciała wskażesz).

Uwaga! Nie wszyscy są od razu gotowi na ruch w otoczeniu innych osób, czasem pojawia się dyskomfort – dlatego warto na początku uzgodnić z grupą, że każdy wchodzi w ćwiczenie na tyle, na ile chce. W trakcie realizacji zadania warto podkreślać prawo do samodzielnego decydowania o intensywności ruchu. Zamknięte oczy mogą pomóc w tym, aby poczuć się swobodniej w działaniu fizycznym.

Warto zwrócić uwagę, żeby ruch wychodzący od każdej części ciała trwał mniej więcej tyle samo czasu. Na koniec powinno pojawić się polecenie poruszenia całym ciałem.

Ćwiczenie 3

SPACER W PRZESTRZENI

Gdy wszyscy się zatrzymają, poproś, by uczestnicy nie otwierali oczu do momentu, gdy im tego nie zasugerujesz. Niech zrobią to na Twój znak – zaczną się wtedy poruszać, ale pozostawią wzrok na wysokości podłogi. Potem sprawdzają, czy ich ciało jest rozgrzane i gotowe do pracy – niech przeciągną się, podskoczą, zrobią kilka bardziej dynamicznych kroków. Po 2-3 minutach poruszania się, poproś, by przenosili wzrok na wysokość kolan mijanych osób, a za kilka chwil – dłoni. Po chwili poproś, by przy mijaniu każdej osoby patrzyli jej w oczy przez sekundę, bez zatrzymywania. Potem wydłuż czas do 3 sekund. Mogą również witać się mijanymi uczestnikami – niech używają słowa, które wcześniej zapisali na karteczce.

Ćwiczenie 4

WSPÓLNE BUDOWANIE

Poinformuj, że podczas kolejnego zadania grupa będzie pracowała w mniejszych zespołach o zmiennych składach. Zadaniem każdej grupy jest wspólne pokazanie za pomocą ciała przedmiotu, którego nazwa widnieje na karteczce, którą za każdym razem losujesz z zestawu słów zapisanych przez uczestników. Poproś, by zaczęli poruszać się po sali, a na Twój znak niech dobiorą się np. w czwórki (grupy za każdym razem mogą składać się z innej liczby osób). Wylosuj kartkę i daj grupie chwilę na wspólną pracę. Zespoły mogą (choć nie muszą) prezentować swoje pomysły sobie nawzajem. Zadanie powtórz kilka razy (jeśli grupa jest zaangażowana, można bawić się dłużej).

Uwaga! Zanim grupy zaczną się zmieniać, niech uczestnicy przejdą się swobodnie po sali – dzięki temu łatwiej o zmienne składy. Warto, by prowadzący nie znał słów zapisanych na karteczkach – dzięki temu nie będzie próbował sterować grupą i dla niego samego kolejne minipokazy staną się zaskoczeniem.

Ćwiczenie 5

DAJĘ CI

To zadanie jest wykonywane w kole i ma kilka etapów.

1. Poproś, by każdy uczestnik wypowiedział swoje imię oraz słowo, które napisał na karteczce, dodając do tego gest obrazujący ten wyraz. Następnie niech wszyscy powtarzają tę sekwencję – zarówno imię, słowo, jak i gest.
2. Powiedz, że masz w rękach coś, co chcesz dalej przekazać. Może to być coś małego. Gdy to oddajesz, w dłoniach kolejnej osoby zmienia się w coś zupełnie innego, np. w coś obślizgłego, bardzo ciężkiego itp. W tym ćwiczeniu ważne są dwa momenty – wyraźne zaprezentowania swoich emocji/stosunku do przedmiotu w czasie przekazywania go oraz tego, co dzieje się z przedmiotem, gdy trafia w czyjeś ręce.
3. W następnej części, nadal stojąc w kole, uczestnicy przekazują sobie rzecz, której nazwę napisali na kartce. Za każdym razem mówią formułę: oddaję Ci na przechowanie... To niezwykły przedmiot, bo...
4. Teraz kolejka idzie od końca do początku. Każdy oddaje otrzymaną wcześniej rzecz właścicielowi, mówiąc, co mu ta rzecz dała. Wypowiada formułę: oddaję Ci..., dziękuję, że ją u mnie zostawiłeś, bo dzięki temu/dzięki niej...

Ćwiczenie 6

RZEźBIARZE

Uwaga! Do wykonania tego ćwiczenia potrzebna jest parzysta liczba osób. Jeśli kogoś brakuje, prowadzący powinien wejść w zadanie.

Grupa dzieli się na pół: jedna połowa tworzy koło wewnętrzne, a druga zewnętrzne. Osoby stają do siebie twarzą w twarz. Grupa wewnętrzna jest gliną, a zespół zewnętrzny – rzeźbiarzem. Zadanie ma następujące etapy:

1. Rzeźbiarze ustawiają swoje rzeźby w dowolnej pozycji. Gdy wszyscy są gotowi, zewnętrzne koło przesuwają się o jedną osobę zgodnie z ruchem wskazówek zegara.
2. Rzeźbiarze przyglądają się uważnie kolejnej rzeźbie, by ją zapamiętać. Potem mają minutę, by pójść do zestawu 100 przedmiotów i wybrać jeden, który dałby swojej rzeźbie. Gdy wszyscy są gotowi, zewnętrzne koło ponownie przesuwają się o jedną osobę zgodnie z ruchem wskazówek zegara.
3. Rzeźbiarze zyskują nową umiejętność: mogą nauczyć rzeźbę jednego gestu, który ta będzie wykonywała. Gdy wszyscy są gotowi, zewnętrzne koło przesuwają się o jedną osobę zgodnie z ruchem wskazówek zegara.
4. Rzeźbiarze oglądają dzieła i mają możliwość nauczania rzeźby jednego zdania, które ta będzie wypowiadać. Warto zwrócić uwagę na tembr głosu oraz moment wypowiedzenia słów.

Na koniec następuje prezentacja rzeźb. Wcześniej jednak warto się upewnić, że każdy dokładnie zapamiętał swoją pozę, ruch i zdanie, ponieważ będziemy wykorzystywać te elementy w dalszej pracy.

Po wszystkich prezentacjach, osoby, które dotychczas były gliną, stają się rzeźbiarzami. Cykl pracy powtarza się.

Gdy wszyscy zaprezentują swoje ruchome rzeźby, dzielimy uczestników na kilkusobowe zespoły (3-5 osób). Zadaniem każdej z grup jest przygotowanie krótkiej scenki, w której zostaną wykorzystane wcześniejsze gesty, pozy, przedmioty czy bohaterowie.

Można sformułować różne polecenia, np.:

1. Grupa może użyć dowolnych gestów i tylko części zdań, ale muszą pojawić się wszystkie przedmioty, które posiada.
2. Grupa może zmniejszyć liczbę wykorzystanych rzeczy i zaproponować inne pozycje, ale muszą pojawić się wszystkie zdania, którymi dysponuje.
3. ... (Twój pomysł na polecenie)

Praca nad tym etapem powinna trwać ok. 10-15 minut. Pokazujcie je grupa po grupie. Na zakończenie wspólnie omówcie prezentowane scenki. Czy jest w nich coś wspólnego? Co je różni? Jakie pojawiły się pomysły na wykorzystanie przedmiotów?

Na zakończenie zapytaj uczestników o ich przemyślenia na temat warsztatów. Co najmocniej zostanie im w pamięci?

Scenariusz

Ćwiczenie 1

POZNAJ LEPIEJ PRZEDMIOTY

Poproś, by każdy z uczestników podszedł do BANKU RZECZY, przyjrzał się przedmiotom uważnie i wybrał jeden z nich. Gdy wszyscy będą gotowi, poproś o dobranie się w pary. Uczestnicy dostaną trzy zadania, z których każde wykonają w innej parze. Za każdym razem najpierw pracuje jedna, a potem druga osoba. Na wykonanie zadania jest ściśle określony czas – 2 minuty dla każdej ze stron.

1. Poproś uczestników, by posłuchali, jakie dźwięki mogą wydawać ich przedmioty. Gdy jedna osoba prezentuje brzmienie, druga uważnie się przygląda. Po upływie czasu i przed zamianą stron, obserwator mówi, co było dla niego szczególnie ciekawe w prezentacji partnera.
2. Poproś uczestników, by sprawdzili, co mogą zrobić z wybranym przez siebie przedmiotem – jak się układa, czy da się go rozkręcić itp. Gdy jedna osoba bada rzecz – druga uważnie się przygląda. Następuje zamiana. Po prezentacji dwóch osób, para dostaje kolejne 2 minuty na wspólną pracę – improwizację z dwoma przedmiotami. Po zakończeniu działania, duet omawia, co było ważne dla każdej ze stron w całym doświadczeniu.
3. Poproś uczestników, by wymyślili historię swojego przedmiotu i ją opowiedzieli. Zadaniem towarzysza jest uważne słuchanie.

Ćwiczenie 2

INSTALACJA

Każdy uczestnik bierze od 1 do 3 dowolnych przedmiotów z BANKU RZECZY (wśród nich mogą znajdować się obiekty użyte w poprzednim ćwiczeniu). Podziel grupę na cztery zespoły. Zadaniem każdej z nich będzie przygotowanie instalacji z użyciem wszystkich przedmiotów, które przynieśli jej członkowie. Wyznacz czas na pracę – około 10 minut.

Gdy grupy pracują, połóż przed każdą czyste kartki A4 i markery. Po zakończeniu ćwiczenia, poinformuj, że wszystkie ekipy będą miały okazję uważnie przyjrzeć się pracom innych zespołów, a także dodać do nich coś od siebie. Zespoły będą przesuwaly się o jedną pracę zgodnie z ruchem wskazówek zegara trzykrotnie, aż wrócą do swojej instalacji. Uprzedź, że przy każdej stacji będziesz mówić, jakie zadanie czeka grupę. Poproś, by zespoły w każdym miejscu wykorzystały tylko jedną kartkę A4, a po wykonaniu polecenia przekręciły ją tyłem do dołu. Przy każdej stacji grupa ma 5 minut na naradę.

Zadania na poszczególne etapy:

1. Poproś, by grupy napisały tekst inspirowany instalacją, przy której się znajdują (to może być wiersz/cytat/opowiadanie itp. – możesz zaproponować konkretną formę lub pozwolić uczestnikom na samodzielną decyzję).
2. Poproś, by grupy zapisały 3-5 emocji, które wywołuje w nich instalacja, przy której się znajdują.

3. Poproś, by grupy wybrały jeden przedmiot, z perspektywy którego spojrzą na całą instalację, a następnie napisały jego monolog.
4. Gdy grupy wrócą do swoich prac, odczytają informacje zawarte na kartkach. Poproś o przygotowanie działania performatywnego/scenki z użyciem instalacji. Niech uczestnicy wykorzystają teksty kolegów jako inspirację – mogą je zamieścić w etiudach, ale nie muszą. Ważne, by ich nie zignorowali. Wyznacz czas na pracę – około 20 minut.

Warto uwzględnić czas na omówienie każdej prezentacji, ponieważ wszystkie grupy miały swój udział w kształtowaniu poszczególnych etiud. Poproś uczestników o komentarze, pytając, co ciekawego dostrzegają w scenie, jakie emocje w nich budzi, jakie tematy się w nich pojawiają, oraz o to, jak został wykorzystany pozostawiony przez nich tekst. Na koniec poproś osoby przygotowujące etiudę o zabranie głosu – niech opowiedzą o drodze, którą przeszli od planowania do ostatecznego kształtu performansu.

Uwaga! Taki porządek dyskusji warto zachować, by pokazać, co dzieje się, kiedy interpretacja widzów nie wynika z wiedzy o danym wydarzeniu. Ważne, by wypowiedzi nie były wartościujące – pytania, które zasugerowałam w opisie powinny w tym pomóc.

Po wszystkich prezentacjach zapytaj grupę o refleksje po obejrzeniu wszystkich działań. Porozmawiajcie również o tym, jakie rodzaje teatru pojawiły się w scenach.

Na zakończenie zapytaj uczniów o ich przemyślenia na temat warsztatów. Co najmocniej zostanie im w pamięci?

Jeśli zainteresował Cię temat wykorzystania przedmiotów do zajęć kreatywnych i teatralnych, możesz poszukać scenariuszy zajęć na portalu „Teatroteka szkolna” prowadzonym przez Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego w Warszawie. Szczególnie polecam następujące konspekty:

„Metamorfozy”, Dagmara Żabska

„Przedmiot – poezja – ja – świat”, Beata Bohdziewicz-Sulecka

„Kapelusz, krzesło, stara walizka...” – historie inspirowane przedmiotami, Justyna Droń

A może praca z przedmiotami zainspirowała Cię na tyle, by samodzielnie wymyślić zadania z ich wykorzystaniem? Spróbuj je zapisać i wypróbować z uczniami!

JUSTYNA CZARNOTA

Jest pedagogką teatru, pasjonatką teatru dla dzieci i młodzieży. Od 2010 roku pracuje w Instytucie Teatralnym im. Zbigniewa Raszewskiego, gdzie obecnie kieruje Działem Pedagogiki Teatru. Jest członkiem Stowarzyszenia Pedagogów Teatru, stypendystką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i kierowniczką programową Wakacyjnego Festiwalu Sztuki dla Dzieci Hurra! ART! w Teatrze Lalki i Aktora Kubuś w Kielcach. Jako pedagogka teatru we współpracy z reżyserem Robertem Jaroszem współtworzy spektakle teatralne - m.in. „Lustrzaną chmurę” w Teatrze Animacji w Poznaniu oraz „Traktat o wykradaniu owoców” w Teatrze Lalek Guliwer w Warszawie. Realizuje autorskie projekty z zakresu edukacji oraz upowszechniania kultury.

